

ג ל י ר נ ו ת ל ע י ון ז ב ר ש ת ה ש ב ר י ט
ע ר ו כ י מ ב י ד י ד"ר נ ח מ ט ה ל י ב ר ו ב י צ - ש נ ח ה ע ש ר י מ ד א ח ח

וישאל (תשובה)

פרשת שקלים

שמות ל' פסוקים י"א - ט"ז

21
אוקף

א. שאלה כללית

ספורנו י"א ד"ה כי תשא. ונתנו איש כופר נפשו
כי הכרת חטאיו באישי האדם הוא מצד החשבתו הקורח באישיו מהווה נחמסד. וזה
בסבת השאם, כאמרו ז"ל (שבת ג"ח ע"א) "איך סיחה בלא חסא", ובכך כל סגיו
הוא מזכיר עון.
לכן יאות שיתן כל אחד כפר נפשו לכבוד האל-י"ת, והוא רחום יכפר עונו, כאמרו
"לכפר על נפשותיכם" (פ' ט"ז) ולזה אמר (פ' ט"ו) "תעשיר לא ירבה ותדל לא
יסעיף", כי בזה לא ניכר שוע לפני דל.

- 1) בגד איזו תמישה מקובלת פונים דבריו?
- 2) הסבר את הדברים המסומנים בקו?
- 3) מה הוא איפא טעם סתן מחציה השקל לפי דעתו?
- 4) הסבר מהו "בזה" בסוף דבריו. בגד "לא ניכר שוע לפני דל".

ב. שאלה כללית

ש"ל ד"ה כי תשא.
כשאדם מונה את כספו ואת זמנו, או כשהמלך מונה את אישי צבאו, קרוב הדבר מאד
שהיה בוסח בעשרו וברבוי חיליו, ויתגאה בלבנו ויאמר "בכחי ועוצם ידי עשיתי
חיל" או "אעשה חיל"; ואז יקרה על הרוב שיתחפץ עליו הגלגל ותבואחו שואה לא
ידע (כי אמנם זהו אחד ממטפסי החשגחה, לפני שבר גאון, וזה התאמר מתאמת
בכל הדורות, גם ביחידים גם באומות, גם במלכים).
ומזה בולדת בכל האומות אמונת עין הרע, ובראה כי כבר התפשטה האמונה הזאת
בישראל בדורות שקודם סתן תורה, והנה לא רצה ה' לבטל האמונה הזאת סכל וכל,
יען יסודתה על אמונת החשגחה, והיא טרוחיקה את האדם מבטחה בכחו וחזנו, וזה
עיקר כל התורה כולה.
לפיכך מה עשה?

צוה שימנו בעת החיא, בתחילת הירוחם לגוי אחד, ושיחננו כפר בקע לגלגלת
וינתן הכסף תחוא על עבודה אהל מועד לזכרון לפני ה', לכפר על נפשותיהם,
באופן ששהיה תחוא והלאה יוכלו להמנות בלי שייראו מעין הרע, כי המסכן
העשירי מכסף הכפורים הוא יכפר עליהם.

ותנה אמר "כי תשא... ונתנו איש כפר נפשו... ומשפעות הדברים היא שזה דבר
הנוהג גם לדורות, שכל זמן שימנו ולא יתנו כפר יהיה בחס בגוף; אבל בסוף
הענין אמר (ל' ט"ו) "ולקחת את כסף הכפורים מאת בני ישראל ונתת אותו על
עבודה אהל מועד ויהיה לבני ישראל לזכרון לפני ה' לכפר על נפשותיכם, הנה
בזה שהכסף הוא יעמוד לזכרון לפני ה' לדורות הבאים ולא יצטרכו עוד לכפר,
כי אע"פ שחוננים צריכים לכפר, הנה המסכן העשירי בכסף הכפורים תוא יכפר
עליהם, ולפי זה "כי תשא" אינה מצוה אלא לאותח טעה בלבד - כדעת דון יצחק
אברבנאל.

רק בזאת לא אסכים עמו, במה שאמר שהיה עיקר הצווי לסתן אסוף חכסף הצריך
לעבודה המסכן, כי אחרוב שבזולת התחבולת הזאת היו מרבים להביא כסף הרבה יותר
מדי המלאכה, כמו שהביאו מן הזהב והאבנים ושאר כל המינים, אבל עיקר המכוון
במצוה הזאת היא, כדי שתהיה שם תרומה אחת שישונו בה העשיר והעני ושסן התרומה
ההיא יעשו האדנים שעליהן המסכן והמרוכה עומדים, באופן שלא יוכל העשיר לומר
לעניו: "חלקי גדול בסקדו יותר סמך" (כמו שכתבו הכסרי והוספות בס' דעת זקנים).

... וכן מצאנו כי כמה פעמים אחר זה התפקוד בני ישראל ולא נזכר שנתנו
כפר ולא היה גם בגוף. וכל זה אמנם כשנכנסו לצורר, אבל אם היו גמנים שלא
לצורך רוק מפני גאות הסושל, אז יתכן שיפגעם מקרה רע לעונש הגאות ולפי ורכי
החשגחה העליונה, וכן אמרו בסדרש תנחומא: "כל זמן שנכנסו ישראל לצורך - לא
הסרו, שלא לצורך - הסרו."

ותנה דוד המלך בסוף ימיו התאוה תאוה לדעת מספר ספקד העם, ולא היה
זה לצורך, כי לא עשה עוד מלחמה, רק דרך גאון וגאון, ולכן מהד יואב מן יהיה
קצף סאת ה', והיה דבר המלך נחשב בעיניו, וגם ה' שלה בגוף בעם, ובאותה טעה
נאעורר דוד להקים בית לה', שיהיה סכפר על ישראל, והתנזב והכין בכל כחו

זהב וכסף ונחושת וברזל ועצים, ואבן יקרה ואבני שיש, ושאל גם כן מהקהל כלו שיתנדבו גט הט, וסיד התנדבו בלב שלם נדבה גדולה; והיה כל זה לכפר על ישראל לדורות הבאים.

- 1) המסכים שד"ל עם ספורגו בהערכת פעולת המפקד כשלעצמו (אם רצוי או בלתי רצוי לדעת החזרה לפקד את העם)?
- 2) לדעת שד"ל לא רצתה החזרה "לבטל את האסונה בעין הרע מכל וכל".
 - הסבר, במה רואה שד"ל, שהחזרה גורמת מקום לאסונה זו?
 - למח לא רצתה - לפי דעתו - לבטל אסונה זו מכל וכל?
 - מחנ היסוד הטוב והחשוב שבאסונה זו?
 - מה יש למעון בגד דעת שד"ל ?
- 3) האם לפי דעת שד"ל זו מצוה לשעתה או לדורות?

3. י"ג - רבננו איש כפר נפשו לה'

השורה

מסות כ"א ל' אם כפר יושט עליו ונתן פדיון נפשו במוב' ל"ח ל"א ולא תקחו כפר לבפש' רוצח
" ל"ח ל"ב ולא תקחו כפר לנוס אל עיר מקלטו .

וכן השורה.

במדבר ל"א ס"ח - נ"ח

גנו יעקב נפרשונו לם' שמרת (בכתב יד!) לפסוקים י"א - ס"ז

(אחרי הסביר שאין המלה "כופר" מופיעה אלא בפסוק הנ"ל) המלה "כופר" אינה מופיעה אף פעם בקשר לקרבנות, אע"פ שהפעל כפר תדיר עם ביותר... בעל כרחנו נודה שהחזרה בחרה במלה זו במקומנו, כדי שבין אותה באותה חוראה שבה שמשה במקומות הנ"ל כמספטים ובמסעי, גדיני שור גבה ורוצח בשגגה.

והנה בפרק ל"א בס' במדבר רוצי ספור מלחמת סדין בסויים ומושגים שאולים סדין מחצית השקל...

. איש הצבא - אם נמצה חסר הדין - הנו רוצח, מכל מקום הנו חורג אדם, שופך דם, ולכן - שוב אם נמצה עמק הדין - דמו בראשו, ואולם אם נתנה לו נפשו לשלל - יתן כפר, כי דורש דמים ה' וחיי כל אדם יקרים לו. והנה "מחצית השקל" אשר יהנו "בפקודי ארתס" הוא "כופר בפש" הניתן מלכתחילה (ולא בדיעבד) "ולא יהיה בהם נגף", הנגף של האות רצה במלחמה או של האות לשלול שלל ולברז בז במלחמה, מחצית השקל הניתן סתוך כונה כנה "בפקוד ארתס" מעידה על המלחמה העתידה, שלא תבוא למען האות דמים ולא למען השלל, אלא שהיא מלחמת ה'.

- 1) נגד איזו דעה פונים דבריו ?
- 2) איכן מצא רמז בתורה שקשור דין זה (של מתן מחצית השקל) ביציאתה למלחמה ?
- 3) במה שונה דעתו מדעת ספורגו ?

ז. העשיר לא ירבה וחול לא ימעיט

דעת זקנים טבעלי התוספות:

שלא יוכל העשיר לומר: חלקי גדול במקום יותר טהר.

י' יוסף בכור שור

שאת ירבה העשיר או ימעט העני לא יודע לפי השקלים החשבונ, דלא ידע מי נתן שנים ומי נתן שלשה.

- 1) מה ההבדל ביניהם במעט אמור זה של לא ירבה ולא ימעט?
- 2) א' הלא סך הכתובים כ"ה ב' ; ל"ח כ"ס יש סתירה לדברי בעלי התוספות. מהי הסתירה? התוכל לישב אותה ?

השקלים מספיקות א קשות והמסוטנות אא קשות ביניהם יתחור כל אחד לפי הבנתו. אמירות בגט חטובים ום לשלוא ליד' נאפה ליבדניז, קריה-טפה, ירושלים.